

УЧЕНИЧЕСКОТО САМОУПРАВЛЕНИЕ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА ЕДИН ПСИХОЛОГ

Борислава Петрова

СУ „Васил Левски“ – Елин Пелин

Резюме. В началото на 90-те години на ХХ век в училищната система на България се прилага стратегия на ученическо самоуправление чрез Ученическия съвет. Целта е учениците да участват активно в училищния живот. Предложената система на управление има за цел да даде друга представа на новото поколение. Статията разглежда от гледна точка на психолога проблемите, с които се сблъскват различните поколения в общия ни житейски път. Представени са целите и кратка стратегия на нашата гимназия, за да постигнем максимални резултати в отношенията, насоки и перспектива в израстването на поколението Z. Основната задача, която сме си поставили, е учениците ни да станат не само добри специалисти в професиите си, но и добри хора. В този динамичен век учителите и техните ученици е необходимо да намерят пресечна точка за правилна комуникация, разбиране и разрешаване на проблеми в различни ситуации. Трябва да се полагат усилия за даването на ясни сигнали при поставянето на различни задачи. В СУ „Васил Левски“ имаме високи цели, за да могат възпитаниците ни в гимназиален етап да са конкурентоспособни на трудовия пазар. Всичко това се стремим на постигнем чрез ученическото управление на всички нива.

Ключови думи: училищна система; ученическо самоуправление; поколение Z; комуникация

Работата ми на психолог в СУ „Васил Левски“ – Елин Пелин, е поредното предизвикателство. Основна моя цел е изграждане на взаимоотношения с младите хора, растящи в едно доста сложно и трудно за разбиране време, дори и за мен.

Животът е много простичък – казват старите хора. Видно е, че поради ред причини, които бих могла да изтъкна, успяваме да го усложним толкова много, че да изпадаме в състояние на критични ситуации.

В съвременното училище се споделят най-различни иновативни методи. Това, което искам да ви представя, е възможността чрез ученическото само-

управление да бъдат преодолени проблемите в общуването на учителите с учениците им.

Според психолозите в момента в училищна възраст са поколенията Алфа (родените след 2010 г.) и Z (родените след 2000 – 2009 г.).

За постигането на конкретни резултати в дългосрочен план в този момент вниманието ми е насочено към гимназиален етап, където е Z-поколението.

Личното пространство, веруюто „Аз те приемам, за да ме приемаш и ти“ действа с все сила. Редом с това за недопустими се приемат опитите за навлизането в личното пространство, особено онлайн и нарушаването на свободно време. Но какво значи свободно време и коя е неговата противоположност, се оказаха трудни въпроси. Поколение Z приемат хората с увреждания, толерантни са и към хората с различна сексуална ориентация, различни религиозни или дори политически възгледи, но за съжаление, младежите демонстрират обща неприязън към малцинствените групи“ (кратък откъс от проведено психологическо проучване на група български психолози). Ето защо е важна всяка инициатива, отправена към младите хора и към повече и по-здрави мостове.

Поколение „Z” – родените след 2000 г. Това са т.нар. дигитални деца

Това е поколението, което просто не може да живее без „компа си“ (разбирайте смартфона). След Стив Джобс и неговата революция целият им живот е в джоба им. Те са изключително добре информирани или ако не са, за минута намират правилното място за извличане на нужната информация. Много от тях не гледат телевизия. Четат всичко из „нета“. Свалят по няколко филма всеки ден и рядко посещават мултиплекси при атрактивен филм. Нямаат копнежи и желаниа. Имат информация. Четат само в интернет. Обядват (поръчват храна) в нета и заспват в нета (с телефон в ръка). Очакват да получат всичко в момента на пожелаването му. Ако може вчера. Те са хищници в търсенето на информация за нещо. Четат политика в нета, но не се впечатляват от расата, сексуалната ориентация или религията на хората, с които общуват. Приемат с безразличие еднополовите бракове и транссексуалните.

Не четат книги, но имат изключителна визуална памет. За тях училището е пълна скука, ако липсват интерактивност и мултимедийно опосредстване. Образователната система е травма за мозъка им.

Според мен това всъщност е новата реалност и в българските училища. Дали бихме могли да достигнем до сърцата на нашите ученици, до истинска комуникация с тях и да дадем шанс да разгърнат възможностите си в интерес на общността, в която живеят.

В този ред на мисли, в нашето училище беше необходимо да изградим правилната стратегия. След кратко психологическо проучване и със съдействи-

то на класните ръководители направихме подбор на ученици на принципа на свободния избор от тяхна страна, за да съставим Ученически съвет (УС). На практика, чрез него се постави начало на взаимодействие и възможност за дълга и трайна комуникация.

Чрез УС се дава възможност за пряко участие в управлението на отделни процеси, които лежат в основата на преодоляването и неразбирането на част от методите, заложен в системата на образованието ни. По този начин на учениците от гимназиален етап се дава възможност да се включат не само в самото управление, което е свързано с взимане на решения, разрешаване на конфликтни ситуации и създаване и изграждане на реални представи за училищния живот, тъй като той на практика пресъздава една минисистема от държавата, в която растат и живеят. По този начин бихме могли да пресъздаваме различни модели на поведение.

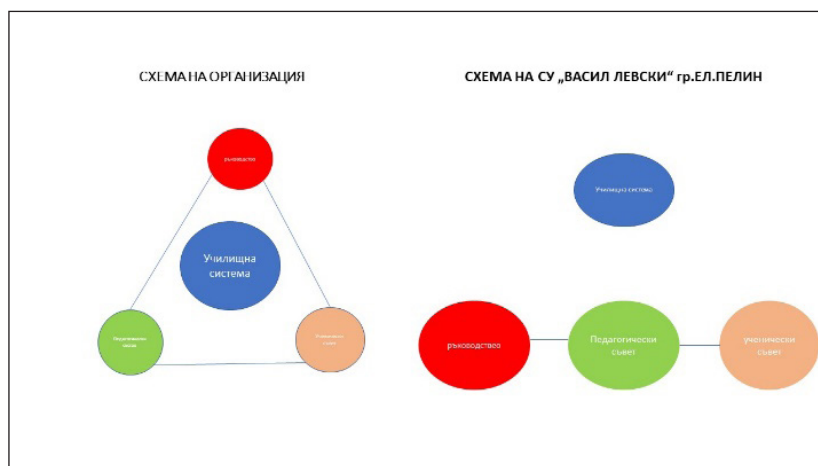
В училището работят учители от широк възрастов диапазон. Не е лека задачата на никого. Няма да шокирам със заключението, че е доста трудно да постигнеш преодоляване на Аза на вече утвърдили се специалисти в различни научни области на образованието. Може би именно такава предизвикателство за един училищен психолог създава удоволствие от постигнати след време резултати.

Ученическото самоуправление е необходимо да бъде заложено на всички нива. Тръгването от малката единица (клас), преминаване през випуск и достигането до учителите и училищното ръководство. Необходимостта от изграждане на правилна комуникация, на моменти компромисно поведение и разбира се, по метода на убеждението дава възможност за преодоляване на огромните различия в начина на поведение и разбиране от страна на участниците в този процес.

Ролята на училищния психолог е в изграждането на взаимоотношенията и следването на максимално естествен механизъм за взаимодействие на всяко едно звено (педагогически съвет – УС – психолог) (фигура 1). Може да озадача част от колегите, но в това отношение взаимно трябва да се изслушваме. Задачите, които стоят пред училищната общност, могат да бъдат обсъждани не само в стандартни заседания, а и в неформални срещи – в определени ситуации дори е необходимо.

Основното, върху което сме се концентрирали, е изграждането на доверие. В забързаното ни ежедневие спряхме да си даваме сметка, че това е един от стълбовете в човешкото общуване.

В никакъв случай не трябва да се забравя и йерархията. Необходимо е обаче тя да не бъде афиширана. Поколението Z не търпи налагане. Това е причината да сме предприели подход, чрез който самите ученици да поставят своите задачи, да определят начина на контрол. Процентът на успеваемост е добър.

Фигура 1

Нашите основни проблеми са с учениците, които трудно се мотивират дори и от връстниците им. Обикновено това са тийнейджъри, отглеждани в семейства, които не осъществяват достатъчен родителски контрол. Много съществена роля е именно семейната среда. Това, което използваме, е стар и изпитан метод да достигнем до техните лични интереси и при първа възможност да ги ангажираме с дадена инициатива. Разбира се, подобно приобщаване изисква повече време.

Друг проблем е отказът на част от гимназистите да приемат инициативи, свързани с родовата памет – независимо от факта, че не само в нашето училище, но и общината отбелязва подобаващо всички традиционни за Шоплука празници. Въпреки това опитите да стигнем до всеки ученик, продължават.

Какви са всъщност краткосрочните ни цели?

1. Създаване на чувство за принадлежност към екипа.
2. Поемане на отговорности.
3. Формиране на навици и отношение към социалната среда.

От много години се интересувам от всички изследвания на психолози по темата за различните белези на поколенията. Изводите ми бяха, че това е разковничето за създаване на взаимоотношения. Трудно е, когато срещу теб стоят младежи, в чиито погледи не разчиташ емоцията.

Едно малко отклонение, но пък даващо до някаква степен обяснение на факта за трудно преодолими различия. Поне в моята практика установявам липсата на възпитаване на емоционална интелигентност. Последниците са видими ежедневно. Агресия, която се използва за виртуално забавление. Като пример са записване на клипове, в които се нанася побой между връстници.

Именно това виждаме като причина за поставяне на първата ни цел – създаване на чувство за принадлежност. Когато при даден проблем се търси неговото решение на всички нива в училищната общност, оставате очаровани от получени такива именно от учениците в гимназиален етап. Това е предпоставка не само за принадлежност към екипа, но и част от гласуването към тях доверие. Определено говорим и за самоуправление. Участват в училищния живот и по този начин се увеличат (фигура 2). Започват да се чувстват част от нещо цяло.

Фигура 2

Втората цел изисква сериозна подготовка. Социалното отчуждение в цялото ни общество е присъщо и за тийнейджърите. Те трудно възприемат училището като част от своето израстване. Вече споменах, че за голяма група то дори е досадно. Какво ще предприемем? Първите ни опити са в общи дискусии по дадени теми, които са най-често в ежедневието им. Колкото и да не ви се вярва, в такива срещи има смисъл. Чрез поставяне в различни ежедневни ситуации всеки един се вижда „голямата картина“. Тук точно е ролята на психолога да ги извади от „зоната им на комфорт“. Процесът е дълъг, но е въпрос на търпение, за да бъдат постигнати резултатите. Отговорността се възпитава, не се придобива.

Колкото и да им повтаряме, че са отговорни за действията си, необходимо е да се премине през периода на осъзнаване на индивидуалната личност. В този ред на мисли, ние, техните учители, трябва да ги приемаме като такива.

Третата ни цел са навиките. Хората по принцип сме социални животни. Какво имам предвид конкретно? В навик трябва да се превърне спазването

на конкретните правила в училище. Явен отпор винаги има от групата. Само-регулацията е част и от самоуправлението, като цяло. Представете си следната ситуация: красива гимназистка в десети клас се разхожда в коридора с облекло за дискотека. Разговорът с нея в този момент се явява излишен. Тя е обсебена от погледите на останалите. Поводът на всеки от наблюдателите е различен.

Комуникация на тема облекло с поколението Z е доста комплицирана. В крайна сметка, вариант е да имаме в училище и „модна полиция“, като част от самоуправление, която да следи за спазването на въведените в училището правила за прилично облекло. Мислим и за въвеждане на униформа.

Екипът е амбициран завършващите нашата гимназия да имат изградени навици, така че абитуриентите ни да се приспособяват бързо към обществото. Да не се чувстват изгубени в реалния живот.

Предстои ни много работа. В училището се провеждат различни инициативи, свързани с науката. За Фестивала на науката (фигура 3) всички рекламни материали бяха изработени софтуерно от учениците, като отговорността беше на УС.

Фигура 3

Друга инициатива беше и засаждането на цветна градина (рози), отново участие взеха учениците (фигура 4).

Фигура 4

От опита ни дотук мога да споделя, че е важно да осъзнаем ролята на всеки член в екипа. В ХХІ век живеем няколко поколения (Y, X, алфа...). Ние сме хората, които да предадем опит, но трябва да намерим път и да приемем подрастващите с техните характерови особености. Връщане назад няма. Училището е институция за многостранно образование. Ученическото самоуправление е начин за преодоляване на различията и постигане на синхрон в междуличностните отношения. Комуникация. Учениците в гимназиален етап се сблъскват според тях с неразбиране. Би било полезно да отделяме време за провеждане на дискусии за техните потребности извън учебното съдържание. Така печелим и тяхното доверие. Трябва да знаят, че сме двете страни на една монета. Трябва да се убедят сами, че училището е етап от техния живот, от израстването им като хора. Нашата задача е да им покажем, че без ценностна система, без естетически вкус ще останат подчинени на виртуалния свят.

Може да ви се стори доста амбициозно или невъзможно дори, но в СУ „Васил Левски“ вярваме, че все още не е късно да обучим и възпитаем Човеци.

БЕЛЕЖКИ

1. Карл Манхайм, 1928 г. Теория на поколенията.

ЛИТЕРАТУРА

МИТЕВ, Е. & КОВАЧЕВА, С., 2014. *Младите хора в европейска България*. София: Фридрих Еберт.

REFERENCES

MITEV, E. & KOVACHEVA, S., 2014. *Mladite hora v evropeyska Balgariya*. Sofia: Fridrih Ebert

STUDENT SELF-GOVERNMENT THROUGH THE EYES OF A PSYCHOLOGIST

Abstract. At the beginning of the 90s of the 20th century, the school system of Bulgaria implemented a strategy of student self-government through the Student Council. The goal is for students to actively participate in school life. The proposed management system aims to give a different insight to the new generation. The article examines from a psychologist's point of view the problems that different generations face in our common life path. The goals and brief strategy of our high school are presented in order to achieve maximum results in relations, guidelines and perspective in the growth of generation Z. Our main task that we have set ourselves is that our students become not only good specialists in their professions, but also good people. In this dynamic age, teachers and their students need to find an intersection for proper communication, understanding and problem solving in various situations. Efforts should be made to give clear signals when setting various tasks. At "Vasil Levski" Secondary School, we have high goals so that our high school graduates can be competitive on the labor market. We strive to achieve all this through student management at all levels.

Keywords: school system; student self-government; Generation Z; communication

✉ **Borislava Petrova**

School psychologist
"Vasil Levski" Secondary School
Elin Pelin, Bulgaria
E-mail: elin_pelina_sou@abv.bg